

10 VÄITETTÄ JA FAKTAA TURVAPAIKANHAKIJOISTA JA PAKOLAISISTA

1. VÄITE:

”Ilman asianmukaisia papereita ja passia saapuvat turvapaikanhakijat ovat laittomia pakolaisia.”

FAKTA:

Ei ole olemassa laittomia pakolaisia. Henkilö, joka hakee turvapaikkaa, ei oleskele maassa laittomasti. Kansainvälisen oikeuden mukaan ei ole väliä, saapuuko turvapaikanhakija oikeilla tai väärennetyillä papereilla, eikä tällä ole vaikutusta mahdollisen turvapaikan myöntämiseen. Usein turvapaikanhakijoilla ei ole mahdollisuutta hankkia virallisia matkustusasiakirjoja ennen pakomatkaa. Mikäli pakolaista vainoavat kotimaan viranomaiset, voi passin saaminen olla mahdotonta. Vieraan maan viisumin hankkiminen voi olla vaarallista tai viisumia ei edes myönnetä. Tämän vuoksi monet turvapaikanhakijat turvautuvat salakuljettajiin ja väärennetyihin asiakirjoihin. Pakolaiseksi lähteminen tai pakolaisuudessa eläminen ei kuitenkaan ole koskaan ”laitonta”.

Palautuskieltosäännön mukaisesti ketään ei saa palauttaa alueelle, jossa häntä uhkaa vaino, kidutus tai muu epäinhimillinen kohtelu.

2. VÄITE:

”Jotkut ihmiset kiertävät Euroopassa maasta toiseen hakemassa turvapaikkaa. Nämä ”turvapaikkashoppailijat” käyttävät hyväkseen turvapaikkajärjestelmää.”

FAKTA:

Niin sanotun Dublin-asetuksen mukaan se EU:n jäsenvaltio, johon turvapaikanhakija ensimmäisenä saapuu, on velvollinen käsittelemään hakemuksen. EU:n jäsenvaltiot soveltavat kuitenkin pakolaisten suojelun kriteereitä hyvin vaihtelevasti. Samasta maasta ja samasta tilanteesta tulleen turvapaikanhakijan mahdollisuus saada turvapaikka vaihtelee suuresti jäsenmaasta toiseen. Ihmisoikeusjärjestöt ovat kuvanneet tilannetta turvapaikanhakijan näkökulmasta turvapaikka-arpapeliksi.

Monet Eurooppaan saapuvista turvapaikanhakijoista ovat jättäneet taakseen kaiken ja pelkäävät palauttamista kotimaahansa. Kun ensimmäinen EU-maa hylkää turvapaikkahakemuksen, on monen hakijan ainoa vaihtoehto pyrkiä toiseen maahan ja toivoa, että hakemus hyväksytään.

Turvapaikanhakijoiden siirtyminen maasta toiseen on yleiseurooppalainen ilmiö. Ihmisille itselleen se on inhimillinen tragedia. Pitkään Euroopassa kiertäneet turvapaikanhakijat ajautuvat epätoivoon. Varsinkin pakolaislapset voivat huonosti.

Turvapaikanhakijoille annetaan myös kielteisiä päätöksiä, vaikka heitä ei pystytä palauttamaan sekasortoisein ja turvattomiin kotimaihinsa. Monissa maissa ihmiset jätetään oman onnensa nojaan kielteisen turvapaikkapäätöksen jälkeen – ilman oleskelulupaa tai oikeutta esimerkiksi tehdä työtä.

3. VÄITE:

”Turvapaikanhakijat pakenevat kotimaansa köyhiä oloja ja hakevat taloudellisesti parempaa elämää. Heitä tulisi auttaa omissa maissaan tai lähialueilla.”

FAKTA:

Vakavat aseelliset konfliktit ja ihmisoikeusloukkaukset tapahtuvat usein maailman köyhemmissä maissa. Köyhyys siis ruokkii sotien ja konfliktien syntymistä. Tämän vuoksi Suomeen ja Eurooppaan tulevista turvapaikanhakijoista suurin osa tulee köyhistä maista. Köyhyys sinänsä ei kuitenkaan oikeuta saamaan turvapaikkaa. Jos huono elintaso on ainoa peruste turvapaikkahakemukselle, hakemus hylätään.

Osa pakolaisista jatkaa matkaa ensimmäisestä maasta, johon he ovat päässeet pakenemaan, mutta jossa he eivät saa tarvittavaa suojelua. Pakolaisen oikeuksiin kuuluu muun muassa oikeus ansaita oma elantonsa, mutta käytännössä se ei yleensä ole mahdollista pakolaisleireillä. Arviolta 70 prosenttia maailman pakolaisista elää pitkittyneissä leiriolosuhteissa, jolloin heillä on heikot mahdollisuudet kotoutua tähän maahan eivätkä he voi palata kotimaahansa.

4. VÄITE:

”Yksin saapuvat turvapaikanhakijalapset ovat ”ankkurilapsia”. Vanhemmat käyttävät lapsiaan hyväkseen lähettäessään heitä yksin Suomeen, jotta voisivat itse tulla perässä.”

FAKTA:

Yksintulleet lapset ovat erityisen haavoittuvainen ryhmä turvapaikanhakijoiden joukossa. Suomeen ilman vanhempien saapuneiden turvapaikanhakijalasten määrä on vaihdellut alle sadasta noin 700 vuodessa (vuonna 2008 saapui 706).

Lapset saapuvat konfliktien repimistä maista kuten Irakista, Somaliasta, Afganistanista ja Kongosta. Monet ovat kokeneet aseellisia hyökkäyksiä ja taisteluita, he ovat vaihtaneet asuinpaikkaa useaan kertaan ja heidän perheenjäseniään ja ystäviään on kuollut tai kadonnut. Usein lapsen vanhempi tai muu sukulainen on päättänyt lähettää lapsen turvaan rauhalliseen maahan.

Ei ole olemassa ”oikeaa” tai ”väärää” tapaa lähteä pakolaiseksi. Useinkaan ei ole mahdollista, että koko perhe lähtisi yhtä aikaa pakomatkalta. On ymmärrettävää, että vanhemmat haluavat lähettää esimerkiksi vanhimman lapsensa ensin matkaan. Pakolaisen perheenyhdistäminen perustuu kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin ja Suomen ulkomaalaislakiin.

Mikäli lapselle myönnetään turvapaikka tai oleskelulupa suojelutarpeen perusteella, on hänellä oikeus saada Suomeen vanhempansa ja alaikäiset sisaruksensa. Yksintullut lapsi voi saada myös kielteisen päätöksen tai hänet voidaan palauttaa Dublin-asetuksen mukaisesti toiseen EU-maahan. Mikäli yksintullut alaikäinen ehtii täyttää 18 vuotta ennen kuin päätös turvapaikkahakemukseen tulee, hän ei ole enää oikeutettu pakolaisen perheenyhdistämiseen.

Lapsia kuuluu suojella paitsi pakolaisina myös ensisijaisesti lapsina. YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen mukaan lapsilla on oikeus valtioiden antamaan erityiseen suojeluun ja tukeen.

5. VÄITE:

”Turvapaikanhakijoiden joukossa on terroristeja ja rikollisia, joita ei pidä päästää Suomeen.”

FAKTA:

Turvapaikkajärjestelmä sisältää tehokkaita keinoja erilaisten väärinkäytösten estämiseksi.

Turvapaikanhakijat ovat hakuprosessin aikana tekemisissä useiden eri viranomaisten kanssa ja heidän taustansa tutkitaan tarkkaan ennen päätöksentekoa. Geneven pakolaissopimuksen ns. poissuljenta-artikla takaa sen, ettei vakaviin rikoksiin syyllistyneille myönnetä pakolaisen asemaa. Vastaava pykälä on myös Suomen ulkomaalaislaissa.

Mikäli Suomeen saapuu turvapaikanhakija, jota epäillään vakavasta kansainvälisestä rikoksesta, Suomen viranomaisilla on velvollisuus tutkia asia ja tarvittaessa viedä tapaus oikeuteen. Suojelupoliisi selvittää jokaisen Suomeen valittavan kiintiöpakolaisten taustat ennen kuin pakolaisen saa luvan tulla Suomeen.

6. VÄITE:

”Suomeen tulee yhä enemmän ja enemmän turvapaikanhakijoita ja pakolaisia.”

FAKTA:

Suomeen tulevien turvapaikanhakijoiden määrä on 2000-luvulla vaihdellut 1500 - 4000 välillä.

Vuonna 2008 hakijoita oli ensi kertaa yli 4000. Osa hakijoista ei jää turvapaikkaprosessiin Suomeen vaan heidät palautetaan toiseen EU-maahan ns. Dublin-asetuksen perusteella. Suomesta on aina tehty suhteellisen paljon Dublin-palautuksia.

Vuonna 2008 turvapaikkapäätöksistä noin 40 prosenttia oli myönteisiä. Tämä piti sisällään paitsi varsinaiset turvapaikat myös muut oleskeluluvat.

Turvapaikanhakijoiden lisäksi Suomi vastaanottaa vuosittain suoraan ulkomailta valikoituja pakolaisia UNHCR:n kanssa sovitun kiintiön kautta. Pakolaiskiintiö on ollut usean vuoden ajan 750 pakolaista. Lisäksi pakolaisten perheenjäseniä saapuu Suomeen joitakin satoja vuodessa perheenyhdistämisen myötä.

Kaikkiaan Suomeen saapuu ainoastaan 1-2 prosenttia Euroopan unionin alueen turvapaikanhakijoista. Kansainvälisesti katsoen Suomen pakolaismäärät ovat hyvin pieniä. Suurimman vastuun maailman pakolaisista kantavat Afrikan ja Aasian köyhät maat.

7. VÄITE:

”Pakolaiset eivät halua tehdä töitä ja elävät vain sosiaaliturvan varassa.”

FAKTA:

Maahanmuuttajien ja pakolaisten työttömyysaste on huomattavasti suurempi kuin kantaväestön. Tähän on monia syitä. Pakolaiset saapuvat maahan ilman suomen tai ruotsin kielen taitoa, joka on usein edellytys työpaikan saamiselle. Tilastoissa kaikki pakolaiset kuitenkin näkyvät työttöminä työnhakijoina jo ennen kuin työllistyminen on käytännössä edes mahdollista. Myös ennakkoluulot ja rasismi vaikeuttavat työnsaantia.

Tilastot kertovat, että mitä kauemmin pakolaiset Suomessa asuvat, sitä paremmin he työllistyvät. Perusihmisoikeudet kuuluvat jokaiselle, myös pakolaisille. Suomalainen työttömyys- ja sosiaaliturva noudattaa ihmisoikeuksien ja perustuslain mukaista yhdenvertaisuuden periaatetta. Pakolaiset saavat työvoima- ja sosiaalitoimistossa saman kohtelun kuin suomalaiset. Työttömänä

työnhakijana oleva pakolainen saa siten samaa työttömyyspäivärahaa kuin suomalainen.

Pakolaiset, kuten muutkin, maksavat saamistaan tuloista veroa.

Turvapaikanhakijoille myönnettävä tuki on 10 prosenttia pienempi kuin

vähimmäistoimeentulotuki, koska heillä on mahdollisuus asua vastaanottokeskuksessa.

Turvapaikanhakijat voivat tehdä työtä kolmen kuukauden maassaolon jälkeen. Tällöin he maksavat veroja eivätkä saa ylimäärästä tukea. Lapsilisään tai esimerkiksi opintotukeen turvapaikanhakijat eivät ole oikeutettuja.

8. VÄITE:

”Verovarot pitäisi käyttää ensisijaisesti suomalaisten huono-osaisten auttamiseen eikä pakolaisiin.”

FAKTA:

Kuten 137 muulla YK:n pakolaissopimuksen allekirjoittaneella maalla, Suomella on kansainvälisen oikeuden mukainen velvollisuus auttaa kansalaistensa lisäksi myös niitä, jotka eivät ole turvassa omassa maassaan. Perustuslain mukaan perusihmisoikeudet kuuluvat Suomessa myös ulkomaalaisille ja kaikkia on kohdeltava yhdenvertaisesti. Kansainväliset ihmisoikeussopimukset ja Suomen lait edellyttävät, että turvapaikkahakemukset on tutkittava asianmukaisesti ja vastaanotto on järjestettävä menettelyn ajaksi.

Suomi kuuluu maailman rikkaimpien maiden joukkoon eikä meillä ole pakolaisten kotimaiden kaltaista vainoa ja köyhyyttä. Myös Suomesta on lähdetty pakolaisiksi – yli 70 000 suomalaislasta pääsi sotavuosina turvaan Ruotsiin ja Tanskaan. Suomessa esiintyvään epäoikeudenmukaisuuteen, lamaan, asunnottomuuteen tai työttömyyteen ei ole syynä pakolaispolitiikka.

9. VÄITE:

”Pakolaiset ovat nuoria, terveitä miehiä. Heidän tulisi olla taistelemassa kotimaassaan. Suomen tulisi ottaa enemmän naisia ja lapsia.”

FAKTA:

Maailman pakolaisista noin 80 prosenttia on naisia ja alle 18-vuotiaita. Koska matkustaminen on miehille helpompaa ja turvallisempaa, länsimaihin saapuvista turvapaikanhakijoista suurin osa on miehiä. Nuoret pojat ovat usein myös vaarassa joutua värvätyksi lapsisotilaiksi.

Pakenemaan joutuvat miehet ovat useimmiten siviilejä. Nykyään pakolaisuutta aiheuttavat sodat ovat maansisäisiä taisteluja, joissa siviilit ovat usein väkivaltaisuuksien kohteina. Eniten pakolaisia tulee sisäisten konfliktien repimistä maista kuten Irakista, Somaliasta, Afganistanista ja Kongon demokraattisesta tasavallasta. Tämän hetken vaikeimmat konfliktit ovat erittäin monimutkaisia ja jatkuneet jo pitkään. Aseellisen konfliktin osapuolina on usein lukuisia sisäisiä ryhmittymiä, kansainvälisiä joukkoja sekä yksityissektorin turvallisuusyhtiötä. Perinteinen ajatus isänmaan puolustamisesta ei enää päde tällaisessa tilanteessa.

Pakolaisuuden taustalla on vaino, joka kohdistuu poliittiseen mielipiteeseen, uskontoon, alkuperään, sukupuoleen tai seksuaaliseen suuntautumiseen. Vainoava taho voi olla myös yksityinen tai organisaatio, jota vastaan pakolainen ei saa suojelua kotimaansa viranomaisilta. Joskus ihmiset joutuvat pakenemaan ympäristökatastrofeja.

Kiintiöpakolaispolitiikassaan Suomi painottaa heikoimmassa asemassa olevien vastaanottamista. Suomeen saapuukin kiintiöpakolaisina usein perheitä, yksinhuoltajaäitejä, vammaisia ja muita haavoittuvaisia ryhmiä.

10. VÄITE:

”Euroopan rajat vuotavat. Eurooppa täyttyy pakolaisista ja turvapaikanhakijoista.”

FAKTA:

Eurooppaan saapuu vuosittain 100 000 - 200 000 turvapaikanhakijaa. Hakijamäärään vaikuttaa merkittävimmin se, millaisia kriisejä ja konflikteja maailmassa on meneillään. Viime vuosina irakilaiset ovat olleet suurin hakijaryhmä. Eniten Eurooppaan saapui turvapaikanhakijoita Bosnian sodan seurauksena 90-luvun alussa.

Muutamit vaikeat konfliktit, kuten Irakin sota, ovat nostaneet pakolaisten määrää maailmassa. YK:n pakolaisjärjestön UNHCR:n mukaan kansainvälisiä pakolaisia on noin 12 miljoonaa. Sen lisäksi maansisäisiä pakolaisia on peräti 26 miljoonaa. Suurin osa maailman pakolaisista asuu Aasiassa, Lähi-idässä ja Afrikassa. Euroopassa heitä on vain noin 14 prosenttia.

Euroopan rajoja vartioidaan yhä tiukemmin. Laillisia maahantuloväyliä ei pakolaisille ole, joten heidän on pakko turvautua ihmissalakuljetukseen. Rajavalvonnan kiristäminen ei ratkaise sääntelemättömän muuttoliikkeen ongelmaa vaan pahimmillaan valvonta lisää ihmissalakuljetusta. Pakolaiset joutuvat ottamaan yhä isompia riskejä päästäkseen hakemaan

turvaa Euroopasta. Viimeisen 15 vuoden aikana yli 11 000 ihmistä on menettänyt henkensä pakomatalla Eurooppaan.

Käsitteitä:

Pakolainen

on henkilö, jolle on myönnetty kansainvälistä suojelua kotimaansa ulkopuolella. Hän on paennut kotimaastaan ihmisoikeusrikkomuksia, sotaa ja levottomuuksia. Hän on joutunut jättämään kotimaansa, koska hänellä on perusteltu syy pelätä joutuvansa vainotuksi. Pakolaista vainotaan hänen alkuperänsä, kansallisuutensa, uskontonsa, yhteiskunnalliseen ryhmänsä tai poliittisen mielipiteensä perusteella.

Maansisäiset pakolaiset

ovat ihmisiä, jotka ovat joutuneet jättämään kotinsa, mutta eivät ole lähteneet kotimaastaan. Osa on siirretty pakolla omalta kotiseudultaan, osa on paennut maan sisäisiä konflikteja. Maansisäisiä pakolaisia arvioidaan maailmassa olevan jopa 26 miljoonaa.

Turvapaikanhakija

on henkilö, joka hakee turvaa vieraasta valtiosta. Suomesta turvapaikkaa hakeva voi hakea sitä heti rajalta tai maahantulon jälkeen poliisilta. Turvapaikanhakijalle voidaan myöntää pakolaisstatus, joka perustuu henkilökohtaiseen vainoon tai oleskelulupa suojelutarpeen perusteella, kun häntä uhkaa epäinhimillinen kohtelu kotimaassaan. Suomen lain mukaan hakijalle voidaan myöntää oleskelulupa myös yksilöllisistä inhimillisistä syistä tai tilapäinen oleskelulupa.

Kiintiöpakolainen

Suomi ottaa vuosittain vastaan tietyn määrän pakolaisia, jotka valikoidaan suoraan ulkomailta, esimerkiksi pakolaisleireiltä. Viime vuosina pakolaiskiintiö on ollut 750. YK:n pakolaisjärjestön UNHCR kautta tuleville kiintiöpakolaisille myönnetään Suomessa pakolaisstatus. Suurin osa viime vuosina Suomeen tulleista kiintiöpakolaisista on ollut myanmarilaisia, irakilaisia, kongolaisia ja iranilaisia.

Perheenyhdistäminen

Pakolainen voi saada lähiomaisensa Suomeen perheenyhdistämisen kautta. Lähiomaiseksi katsotaan puoliso ja alaikäiset lapset. Muiden kuin pakolaisstatuksen tai oleskeluluvan suojelun tarpeen perusteella saaneiden tulee osoittaa voivansa elättää perheensä, jotta voi saada perheensä Suomeen.

Dublin-asetus

Niin sanotun Dublin-asetuksen mukaan se EU:n jäsenvaltio (myös Norja, Islanti ja Sveitsi), jossa turvapaikanhakija ensimmäisenä hakee turvapaikkaa tai jonka kautta hän tulee unionin alueelle,

on velvollinen käsittelemään turvapaikkahakemuksen. Jokaiselta yli 14-vuotiaalta turvapaikanhakijalta otetaan sormenjäljet hänen hakiessaan turvapaikkaa EU:ssa. Sormenjälkiä vertailemalla voidaan selvittää, onko hakija hakenut turvapaikkaa jossain muussa EU-maassa. Tällöin hakija palautetaan vastuussa olevaan maahan turvapaikkamenettelyyn. Vaikka sormenjälkiä ei olisi otettu, mutta selviää, mihin EU-maahan henkilö ensimmäisenä on saapunut, hänen turvapaikkahakemuksensa käsitellään siellä.

Tilastoja:

Maailman pakolaiset

Vuonna 2007 maailmassa oli noin 16,5 miljoonaa pakolaista. Suurimmat pakolaisten lähtömaat olivat Palestiina (4,5 miljoonaa), Afganistan (yli 3 miljoonaa), Irak (2,5 miljoonaa), Sudan (500 000), Somalia (450 000) Burundi (380 000) ja Kongon demokraattinen tasavalta (370 000). Luvut sisältävät sekä UNHCR:n että UNRWA:n (Palestiinan pakolaisten avustus- ja työjärjestö) mandaatin piirissä olevat pakolaiset.

Maansisäisiä pakolaisia oli 26 miljoonaa. Maansisäisten pakolaisten tilastointi on vaikeaa, mutta arvioiden mukaan eniten maansisäisiä pakolaisia oli Sudanissa, Irakissa, Kongon demokraattisessa tasavallassa, Kolumbiassa ja Ugandassa.

Pakolaiset Suomessa

Suomeen on 1970-luvun alusta lähtien saapunut yhteensä noin 30 000 pakolaista. Suurimmat pakolaisryhmät ovat somalialaiset, irakilaiset, entisen Jugoslavian kansalaiset, iranilaiset ja afganistanilaiset.

Turvapaikanhakijat

Vuonna 2008 Suomeen saapui 4 035 turvapaikanhakijaa. Eniten hakijoita saapui Irakista (1 255), Somaliasta (1 181), Afganistanista (254), Venäjältä (209) ja Iranista (144).

Eräiden muiden maiden turvapaikanhakijatilastoja vuonna 2008:

Ruotsi	24 353
Norja	14 431
Tanska	2 380
Ranska	35 200
Italia	31 160
Puola	7 200
Kreikka	20 000

Yksintulleita alaikäisiä turvapaikanhakijoita saapui vuonna 2008 Suomeen 706, Norjaan 1 374 ja Ruotsiin 1 510.

Vuonna 2008 turvapaikka myönnettiin 89 henkilölle. Oleskelulupa suojeluntarpeen perusteella annettiin 484 henkilölle ja muista syistä 212 henkilölle. Noin 60 prosenttia hakijoista sai kielteisen

päätöksen tai palautettiin toiseen Euroopan maahan turvapaikkamenettelyyn Dublin-asetuksen mukaisesti.

Lisätietoja:

Turvapaikanhakijoiden oikeusasema, turvapaikkamenettely ja -politiikka:
Pakolaisneuvonta ry: www.pakolaisneuvonta.fi

Suomen Punaisen Ristin pakolaistyö, kotoutuminen, perheenyhdistäminen:
Suomen Punainen Risti: www.redcross.fi

Kansainvälinen ja kotimainen pakolaistyö, tietoa pakolaisuudesta:
Suomen Pakolaisapu: www.pakolaisapu.fi

Ihmisoikeudet, pakolaisten oikeudet:
Amnesty Internationalin Suomen osasto: www.amnesty.fi

Lupa-asiat, päätöksenteko, tilastoja:
Maahanmuuttovirasto: www.migri.fi

Maahanmuuttopolitiikka, turvapaikanhakijoiden vastaanotto, kotouttaminen:
Sisäasiainministeriö: www.intermin.fi

EU:n pakolais- ja turvapaikkapolitiikka:
European Council on Refugees and Exiles: www.ecre.org
Amnesty International, EU office: www.amnesty-eu.org

Maailman pakolaiset, pakolaisten suojelu:
YK:n pakolaisjärjestö UNHCR: www.unhcr.org
UNHCR:n Pohjoismaiden ja Baltian maiden toimiston suomenkieliset sivut: www.unhcr.fi